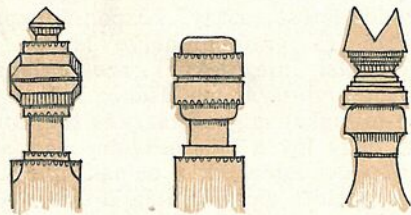

KÜLÖNFÉLÉK

formai rész kiképzését azonban tisztán nemzetünk munkájának kell tartanunk. A fejfákon mutatkozó motívumok bátran a magyar ornamentika kincses tárába sorozhatók.

Hogy a magyar néplélekben gyökeredző díszeket a fejfáknak megérthessük, ismernünk kell annak készítési módját. Minden községnek van faragó embere, a ki se nem ács, se nem asztalos, hanem többnyire apjától eltanult faragó mesteriségét űzi csupán. A jó magyar gazda mindig tart portáján néhány tölgyfatörzset, halál esetén azután hívják a fejfaragót, a ki rendesen ott helyben, a halottas ház portáján lát hozzá a sírelék elkészítéséhez. Készletben fejfa soha sincsen, azt mindig alkalomra csinálják.

MAGYAR TEMETŐI FEJFÁK
CSÁNYI KÁROLY FÖLVÉTELEI.

A gyárias, sablonszerű előállítás tehát eleve ki van zárva. Az ácsoló első munkája az oszlopot három részre osztani. A felső kétharmad kerül csak faragás alá, az alsó részt egy kissé megszenszítve a földre helyezik el.

Minden oszlop keresztmetszete négyzet vagy téglalakú. S az ilyen törzsből faragják aztán egymás fölé a változatos és nemzetiesnek mondható motívumokat, még pedig minta nélkül, csak szabad szemmértékkel, a fejsze, szalú és vonókés egyszerű szerszámokkal. Leghasználatosabb dísz a csillag különféle gazdag változatokban. Előfordul sok tulipántos vagy ahhoz hasonló virág stilizációra emlékeztető elem is; Debrecenben az istenfája is divatos, de azt csupán bemélyesztett véséssel alkalmazzák. Leggazdagabb kiképzése van a csúcsnak.

Szimbolikus jelentőséget már nem tartalmaz, annál inkább felhasználja azonban a díszítés szabadságát és kocka, kup, gúla, gömb s csillag alakjait ölti magára művészi befejezéseiül az egymás fölé kombinált társmotívumoknak. A fejsze csapása alatt síklap keletkezik, a síklapok ügyes csoportosítása őseredeti formakincset hoz létre. A szigorú vonalak szalú és vonókés enyhíti s kellemes hajlásokkal váltja fel az élek ridegségét.

Ügyes kézzel a magyar népszellemnek ebből a tiszta forrásából sokat méríthetünk. Nem egy építésznek, bútortervező művésznek stb. szolgálhatnak a temetői fejfák ötletes kiinduló pontul. Oszlopfők, bútordíszek s arhitektonikus részletek kínálják imitt magukat. Van is már művésznünk, a ki dicséretreméltó kezdeményezéssel nyúl ehhez az anyaghoz; Wiegand Ede az, kinek elegáns ízlését e lapok hasábjain is már több ízben, dícsérték a turini kiállításra ezeknek a fejfáknak motívumaiból több nagyobb szabású belsőberendezési tervet készített és a kiállítás bíráló bizottsága abban a meggyőződésben járult a művész terveihez, hogy az a magyarság nemzeti dícsőségét fogja emelni. Valóban a népköltészet s népdal inspiráló példái a legnagyobb mértékben ajánlják felhasználásra a magyar fejfákat is, mint a népművészetnek eddigelé még kiaknázatlan ágát.

Cz.

KÜLÖNFÉLÉK.

A HAZAI AGYAGIPAR ÚJJÁTEREMTÉSE. Folyóiratunk fenállása óta gyakran foglalkozott a hazai fazekassággal s több ízben utalt azokra az eszközökre, a melyek révén az általában mostoha helyzetben szynylódó iparág fellendülése várható volna. A M. Iparművészeti Társulat kebelében is akadtak szószólói ez ügynek s a választmány a nyár folyamán indokolt föl-

terjesztésben fölhívta Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszternek figyelmét a hazai fazekasság ügyére. A miniszter erre megbízta Horti Pál és Gróh István tanárokat, hogy gyűjtsék egybe a régebbi tipikus formákat s a most készülő munkákat, s hogy az ország több vidékének fazekasait fölkeressék s velük kísérletképpen művészi tervek nyomán készíttessenek egy-egy sorozat edényt. A kísérletek — bár igen szűk körben mozogtak és sem kellő idő, sem eszközök nem állottak még rendelkezésére, fényesen beváltak, úgy, hogy most Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszter az egész ország agyag-háziiparának tervszerű és gyökeres regenerálását vette tervbe.

Miként akarja ezt a nehéz, de hálás feladatot megoldani, az alábbi leíratából tűnik ki, mely tervének minden részletébe betekintést enged és láttatja egyúttal azt is, hogy a ki ezt a tervet készítette, nemcsak lelkes ügyszeretettel, hanem a kellő szakismerettel és körültekintéssel végezte feladatát.

Magát a felette érdekes és az ország számos vidékét közelről érdeklő tervet a következő miniszteri leirat foglalja össze:

A hazai fazekas- és általában agyagipar lehető regenerálását tervezvén, elhatároztam ennek egy központból való oly szervezését, mely a kellő műszaki berendezéssel ellátva és teljes garanciát nyújtó művészi vezetés mellett intencióimat és terveimet rendszeresen, egységesen és tervszerűen megvalósítani alkalmas legyen.

Célom, mely egyúttal az egész működés irányát is megjelöli, az, hogy az ország minden agyagiparral nagyobb mértékben foglalkozó vidéke az ottani eredeti minták és — ha alkalmasak — régi technikák lehető felhasználásával jellegzetes, csak az illető vidék által űzött háziipart nyerjen, hogy így az egész ország minden egyes vidéke egy-egy speciális jellegű agyagiparral bírjon, melyben egymásnak csak a technika tökélyében okozzanak versenyt, de egyébként egymást kiegészítsék.

Vonatkozik pedig ez úgy a közönséges főzőedények készítésére, a melyeknél a földolog az agyag jó keverése és a máz helyes megválasztása, vagyis a lehető legjobb minőség, melynél a hazai, többnyire primitív edénykészítésről az arra alkalmas, kellő minőségű anyagokkal rendelkező vidékeken át kell térni a külföldön már régen készülő különböző

kitűnő minőségű edény-készítésre — nemkülönben a kályhagyártásra, melynek új csempe-formákra, jobb rajzokra és kifogástalan mázakra van szükségük, végül a szorosabb értelemben vett fazekasságra, melybe új mintákat kell behozni, a rikító, ízléstelen festési eljárás helyett új, a finomult ízlésnek megfelelő alkalmazni — szóval, melyet olyanná kell tenni, hogy a polgári lakásnak ízléses dekorációjává lenni teljesen alkalmas lehessen.

Annak az akciónak tehát, melyet én tervezek, ki kell terjeszkednie agyagiparunknak úgy technikai-mint művészi fejlesztésére, első sorban a házi- és kisipart tartva szem előtt, de e mellett ha, mód van rá, szolgálatot téve a gyár-iparnak is, a nélkül azonban, hogy ez utóbbi az előbbi befolyásolható.

A végből elhatároztam Budapesten egyelőre három évi időtartamra, egy központi agyagipari műhely felállítását, melynek a jelzett célon kívül még az is a rendeltetése, hogy központi gipszmintázó és öntő műhelye legyen az iparoktatási intézeteknek, azok számára a rajz és mintázás tanításához szükséges gipsz-mintákat megmintázza és sokszorosítsa, hogy így a főhatóságom alatt álló iparoktatási intézetek a célnak mindenben megfelelő gipsz-mintagyűjteményekkel legyenek elláthatók és ezenkívül itt a központban fokozatosan nagyszabású, a hazai iparoktatásnak és ipari érdekeknek megfelelő központi gyűjtemény is létesíthető legyen.

Ennek a központi műhelynek — melynek a szükséges helyiségeket a budapesti felső építő-ipariskola fogja rendelkezésére bocsátani — célját és rendeltetését az elmondottakban vázolva, főbb feladatait a következőkben kívánom körvonalozni:

1. Összegyűjti az ország összes agyagipari vidékein található agyagokat és azokat ipari használhatóság szempontjából szakszerűen megvizsgálja, illetőleg kipróbálja, még pedig nemcsak a szokásos kis kúpok égetésével, hanem piac képes tárgyak készítésével. Az összes eszközölt próbákról rendszeres gyűjtemény létesítendő és a vizsgálatokról teljesen szakszerű nyilvántartások vezetendők, a melyek — ha az egész ország felvétele így megtörtént — esetleg nyilvánosságra is legyenek hozhatók.

Esetleg korábbi részletekben való nyilvánosságra hozatal ellen sem teszék észrevételt.

KÜLÖNFÉLÉK

2. Minden egyes vidék számára, az ottani agyagokból, esetleg a régi tehnikák felhasználásával is egy-egy sorozat piacképes minta-edény és tárgy készíten-dő, tehát eredeti nagyságban és alakban, teljesen elkészítve és pedig lehetőleg több példányban, hogy az illető vidékek agyagiparosainak — kik ezekre beoktan-dók lesznek — közvetlen mintakul szolgálhassanak.

Ezen minták készítésénél különös súlyt fektetnek a hazai formák és moti-vumok értékesítésére, hogy így jelleg-zetes magyar agyagiparunk legyen, mely ne külföldi utánzás, hanem speciális magyar karakterű lehessen.

Arra nézve, hogy ez a cél minél sike-resebben legyen elérhető, minden ily vidékről vagy esetleg községcsoportról a szükséges időre egy alkalmas fazekas háziiparost vélek berendelőnek, a ki itt a saját vidéke agyagaiból a korongolást végezze és az edények készítését, diszítését, a mázak elkészítésének módjait, az edények okszerű égetését megtanulja és képessé tétessék arra, hogy otthon a háziiparosokat begyakorolja, mely utóbbi teendőiért némi szerény díjazásban is részesülne.

Ilyképen elesenék annak szüksége, hogy vidékenként külön gyakorló műhelyek szerkesztessenek külön e célra szerződ-tett mesterek vezetése alatt, a mi sokkal költségesebb és kevésbé célravezető módja a kérdés megoldásának.

3. Minden vidék régi és új edényeiből mintagyűjtemény állítandó össze, mely-ből azon vidék agyagiparának fejlődése megítélhető legyen. Az új minták azon-ban nem választhatók a központi mű-helyben készült, tényleg mintakul szol-gáló tárgyakból, hanem a háziiparosok által piaci célra már tényleg készült tár-gyak sorából, mert csak így ítélni meg, hogy tényleg fejlődött-e az illető házi-ipari foglalkozás?

E gyűjteményeket a budapesti M. Kir. Tehnológiai Iparmúzeumban kívánom elhelyezni, a hol így az egész hazai agyagipar gyűjteményét fogom fokozato-san összeállíttatni.

4. Az említett tendenciából kiindulva, t. i. hogy minden vidéknek jellegzetes agyagipara legyen, törekednie kell a köz-ponti műhelynek speciális magyar u. n. paraszt-majolika typust megteremteni, mely természetesen vidékenként változó modor- és alakban, lehetőleg újat nyujt-son e téren.

Mielőtt azonban ennek az új fajtájú edénynek mintái forgalomba hozatnának, azokra nézve a Magyar Iparművészeti Társulat bírálata lesz kikérendő és ezzel együtt a sorozat elem terjesztendő.

5. A mennyiben egyes iparosok (gyá-rosok) kísérleteket kívánnak végeztetni, vagy maguk végezni, a fölmerülő költ-ségek megtérítése mellett (a mennyiben t. i. a kísérletek különleges költségekkel járnának) azok számukra teljesen díj-talanul eszközözlendők, illetőleg nekik meg-engedendő.

6. Az egyes háziipari vidékek felkere-sése és ott a háziiparosok figyelemmel kísérése, útbaigazítása, hogy a fejlődés helyes irányba tereltessek, szóval az agyag-háziipar szakszerű felügyelete.

7. Az ipariskolák céljaira szükséges mintákat a külön e célra kiadandó rész-letes útásítás szerint mintázza és az iskolák részére sokszorosítja, ezenkívül pedig gipsz-mintákból törzsgyűjteményt létesít, melynek elhelyezésére szintén a Tehnológiai Iparmúzeum helyiségei fog-nak szolgálni.

Ezek a műhely legfőbb feladatai, me-lyekre nézve meg kívánom még jegyezni, hogy a műhely nem foglalkozik tudományos kísérletekkel, sem tulajdonképeni oktatással, mint a melyek nem vonhatók ügykörébe, hanem kizárólag gyakorlati iparfejlesztő tényező kíván lenni, melyet e végből közvetlenül a vezetésem alatt álló miniszterium iparfejlesztési szak-osztálya alá rendelek, melynek főnökétől veendi részletes útásításait is.

A műhely nem is fog semmiféle adminisztrációs teendőket végezni, nem lesz tehát külön intézet — mit különösen kívánok hangsúlyozni — és csak addig tartatik fenn, míg a fen-tebbiekben jelzett főbb hivatását betöl-tötte, mely időponton túl teljesen ele-gendő lesz az agyag-háziipar rendszeres, szakszerű felügyeletéről gondoskodni, mert bizonyos időn túl a háziiparnak saját erejéből kell megállnia, mesterséges fentartásnak itt nem lehet helye.

A létesítendő központi műhely mű-vészi vezetését Hegedűs miniszter Horti Pál tanár kiváló iparművészünkre bízta, kinek megfelelő segéderőket is adott rendelkezésre. A műhely, a csömöri úti új állami építő-ipariskolában kapott megfelelő hajlékot, berendezéséhez leg-közelebb már hozzáfognak és gyakor-lati működését a Székelyföld agyagipará-nak fejlesztésével fogja megkezdeni.

KRIEGER BÉLA, Párisban élő honfitársunk vázlatrajzainak egy sorozatát mutatjuk be e füzetünkben. Krieger, 1883-ban, Kádár Gáborral együtt, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek ösztöndíjával a párisi világhírű Lévy-féle műintézetbe lépett, hogy a művészi sokszorosító eljárásokat megtanulja. Csakhamar kivált társai között, főleg a rézkarcolásban. 1886-ban már általános elismerést arat a budapesti ötvösműkiállításról készült díszmű számára készített pompás rézkarcaival. Azóta gyakran találkozunk műveivel a legelőkelőbb francia kiadványokban. Legnevezetesebb művei a Le Musée Plantin-Moretus à Anvers; Barrington House Bershire; főképpen pedig a világhírű Spitzer-féle gyűjteménynek nagy képes jegyzéke, a melynek rézkarcai túlnyomólag Kriegertől erednek. E mellett mint iparművészeti tervező is munkálkodik s La Chimère et l'Animal cím alatt, a párisi Guérinet cég ki is adta 630 tervét külön munkában. Bár művei általában kissé groteszkszerűek, mégis bélyegét viselik határozott egyéniségének.

AZ ORSZ. IPAREGYESÜLET ÚJ DÍSZOKLEVELÉNEK rajzát mutatjuk be a 37. sz. lapon. Tervezője Hegedűs László festőművész, a kereskedelemügyi miniszter nagy díjának oklevelére kiírt pályázatnak győztese. Az eredeti oklevél rajza 48 cm. széles és 32 cm. magas.

A „STUDIO“ ELSŐ NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSA. A „Studio“ decemberi száma megkezdte a kiállítás ismertetését és abban olvasóinak egyelőre a fém-munkákról számol be. Örömmünkre szolgál, hogy a cikk tervező művészeinkről is megemlékezik, mint olyanokról, kik a fémipar körében kiváló alkottak. A cikknek művészeinkről szóló részei a következők:

„A képkereteken a gazdag ornamentáció rendesen tolakodóan hat, ha az nem dekoratív jellegű. Azért a keret az egésznek csak alárendelt részét képezze, hogy a kép a figyelem központja maradjon. A művészek a legtöbb fémkeretnél, mely a kiállításon látható volt, ezt a nehézséget szerencsésen leküzdötték és a szó teljes értelmében kifogástalan kereteket nyújtottak. Nevezetesen Bossie Dawson, C. E. Thompson, H. Bloom field Bare és Horti Pál tanár, utóbbi kiváló kiállító az iparművészet egyéb ágaiban is szerepelt...

„A kontinens iparművészete kis bronzokban és dohányzó készletekben nagy fölényről tesz tanúságot, így a változatos és eszmegazdag kis csoport Beck Ö. Fülöptől...

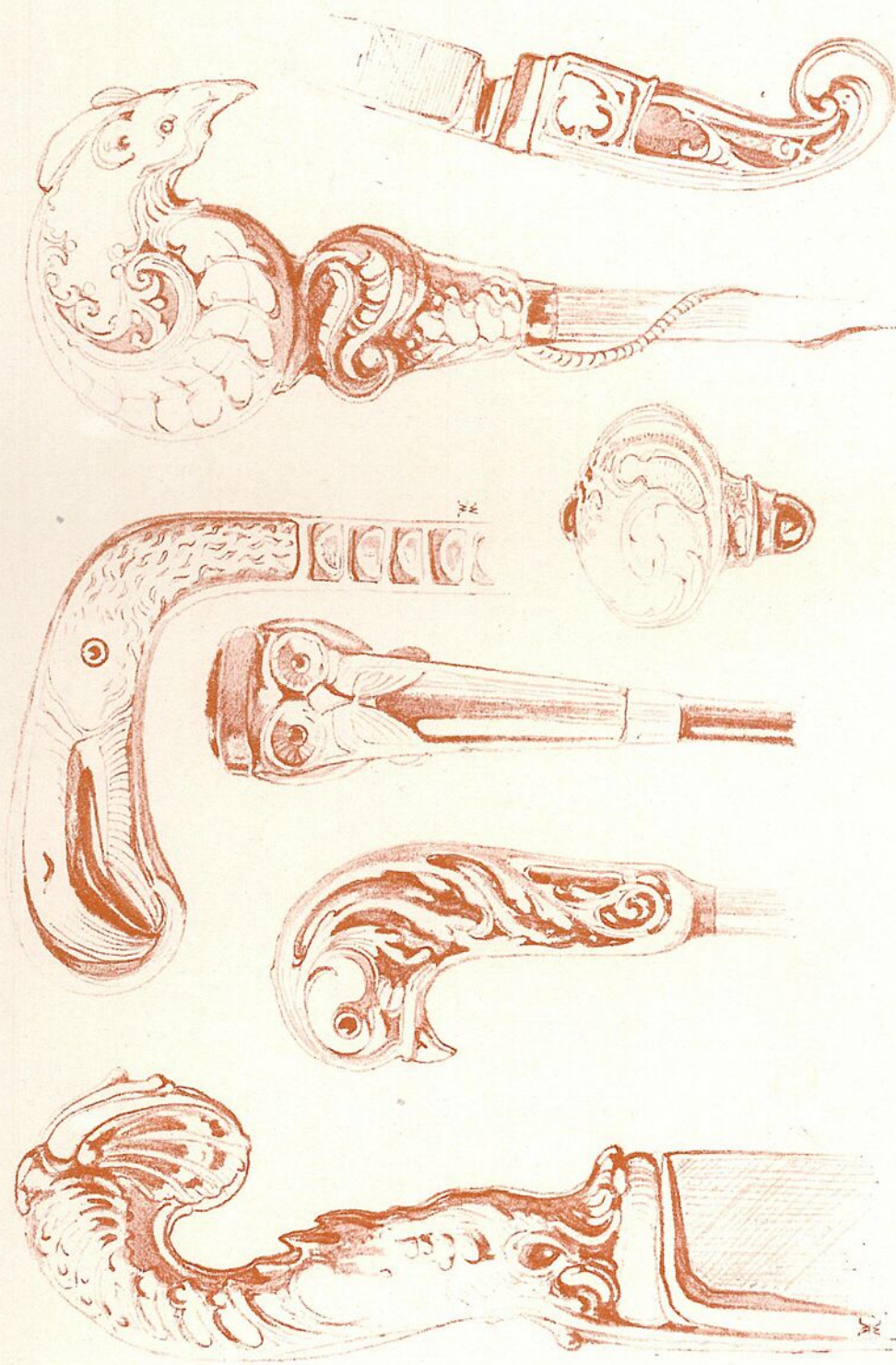
„Az öt darabból álló fémírókészlet Spiegel Frigyesztől szerencsés találékony-ságról és a rajz finomságáról tesz tanúságot.“

Ugyanez a száma a „Studio“-nak *Wiegand* Edétől is bemutat két bútort, melynél a szerkezetnek helyességét emeli ki.

A MODERNE STIL című időszaki füzetes vállalat (kiadja Julius Hoffmann Stuttgart) egyik újabb füzetéből veszszük a legutóbbi párisi Szalon-ban szerepelt kiválóbb bútoroknak s a buffalói panamerikai kiállításról vett kézi aranyozású bekötési tábláknak reprodukcióit, a melyeket a 38., 39. és 40. sz. lapokon közlünk.

A SZOLNOKI KÉZIMUNKA-KIÁLLÍTÁS. Ez évi január hó elején Szolnokon Lippich Gusztávné, Jász-Nagy-Kún-Szolnokmegye főispánjának a neje, női kézimunka-kiállítást rendezett. Az Iparművészeti Múzeum gazdag textilgyűjteményéből Radisics Jenő miniszteri tanácsos igazgató úr egy retrospectiv sorozatot bocsátott a kiállítási bizottság rendelkezésére, többnyire régi magyar hímzést és néhány keletit. Igen szép anyaggal szerepeltek Lipcsey Józsefné és Mirkovszky Gézáné úrasszonyok is. Említésre méltók még a pozsonyi Izabella-egylet tárgyai és Kabay Dánielnének ismert szépségű selyemszőnyege, melynek tervezete Mátrai Vilmos tanárt dicséri. A kiállítás nagyszámú közönséget vonzott, mely egy pontosan szerkesztett katalógus segítségével tanulmányozhatott és gyönyörködhetett a kiállítás anyagában.

MODERN ÉKSZEREK. Az asszonyi díszek készítőinek mindenkor nagy közönségük volt, de talán soha annyi, mint napjainkban. Koronás asszonyok s a pénzarisztokraták nejei vetélkednek egymással a tündöklő ékszerek birtokáért, s az iparművészetre nézve örvendetes jelenség, hogy a fényűzés nemcsak a drága anyagokat karolja fel szívesen, hanem a művésziességnek is hódol a legnagyobb mértékben. Ma már „ékszerművészekről“ beszélnek s Lalique-ot a francia szellem nagyságaihoz sorozzák. A Studio idejéig téli pótkötete teljes képet nyújt nekünk az ékszművészet jelen-

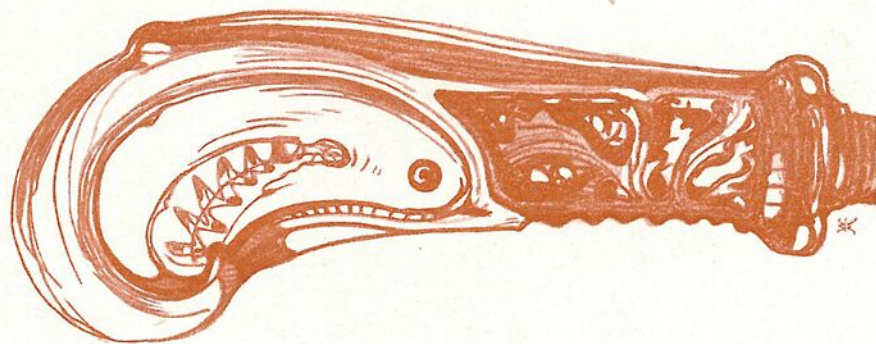
KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVEBŐL.

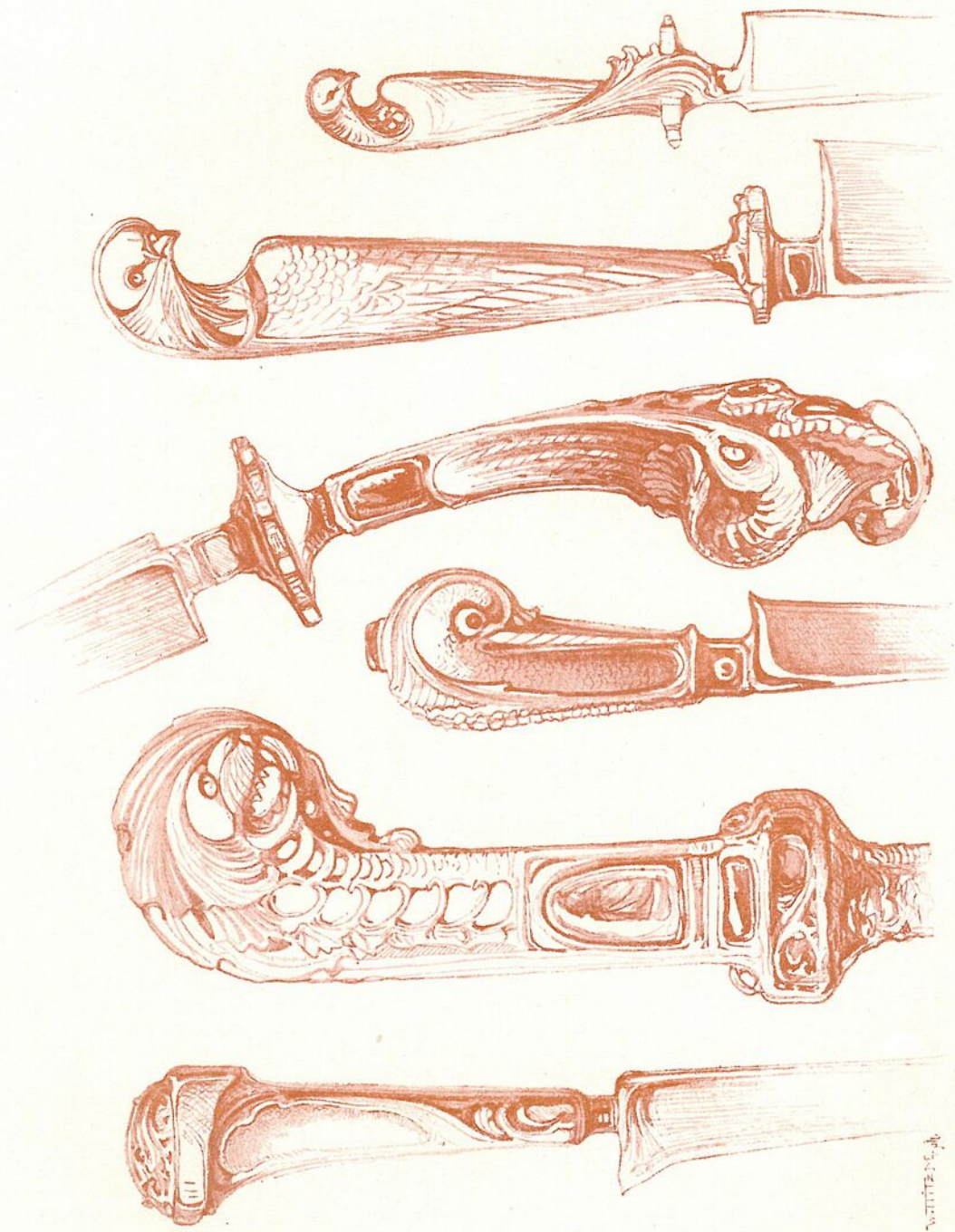
KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVÉBŐL.

1907.11.14.

KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVBŐL.

KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVBŐL.

PÁLYÁZATI ÜGYEK

legi fejlettségéről. Bemutatja az iparművészetben számottevő nemzetek e nemű alkotásait. Természetesen a franciák vezetnek e téren, Lalique, Vever hírneve már jól ismert mindenütt. Becker, Bing, Boucheron, Colonna, Dufréne, de Feure, Grasset, Lambert, Mucha, Orazzi stb. alkotásai is a műrekek rangján állnak. Az angoloknak is vannak szerencsés kezű ötvösművészei; Ashbee, Mc Nair, Cook, Talwin Morris, a Mackintosh testvérek, Gaskin, Robinson stb., a kik nemzeti sajátosságukat az ékszerekben is érvényre tudják juttatni. Különösen bájosak e művészeknek a legyezőtervezetei. Az osztrákoktól sem tagadható el bizonyos grácia, míg a németek alig versenyezhetnek ékszerek alkotásában a kis belgákkal vagy dánokkal.

A PORCELLÁN EURÓPAI FELTALÁLÓJA. Böttger nevéhez fűződik közönségesen a porcellán feltalálásának dicsősége, a kiről azt mondják, hogy 1710-ben a paróka lisztezésére való porban lelte meg a porcellánföldet, mikor aranyat kutatott benne. Egy furcsa könyvben azonban, melynek szerzője Becher János Joakim, a tudós mainzi orvos és tanár (1635—82.), a porcellán feltalálására vonatkozólag más érdekes feljegyzést találunk. A könyv címe: „Närrische Weisheit, u. weise Narrheit; oder einhundert Concepten, u. Propositionen, deren etliche guth gethan, etliche zu nichts wurden. Frankfurt in Verlag. Johan. Zubordts 1682.“ A negyvenkilencedik oldalon szóról-szóra ez áll: „Prinz Ruprecht hat einen Hafner aus Ungarn, welcher eine Mixtur aus Erden erfunden hat hier in England, die gebrennt halb durchscheinend ist, wie der Ostindische Porzellan, und wurden dergleichen geschier hier in London öffentlich verkauft.“ (Ruprecht fejedelemnek volt egy magyarországi fazekasa, a ki itt Angliában olyan földkeveréket talált fel, mely kiégetve félig átlátszó, mint a keletindiai porcellán és ebből való edényeket Londonban nyilvánosan árulnak). Tehát az a magyar fazekas Böttger előtt mintegy harminc évvel gyakorolta már a porcellán készítését I. Károly angol király udvarában, Prince Rupert néven élő pfalzi herceg szolgálatában, a ki tudvalevőleg sokat foglalkozott természettannal, üveggyártással, csillagászati eszközök készítésével stb. Ismerünk egy ötvényt, melyet Ruperről Prince-érnek neveztek el.

És, mint látjuk, a porcellán feltalálásának dicsőségét is az ő magyar fazekasának kell betudnunk.

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk legutóbbi számában *Vögerl Gusztáv Ágost* úrnak nevét tévesen írták a karácsonyi kiállítástról szóló cikkben (258. old.) *Vögerl Gusztáv Károlynak* és a 289. sz. lapon közölt kép aláírásán *Vögerl Ignácnak*, a mit ezennel helyreigazítunk.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

ELDÖLT PÁLYÁZAT. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 2000 koronás állami nagy díjának díszoklevelére kiírt pályázat 1901. december hó 16-ikán járt le, s e határidőre beérkezett 34 pályázótól 45 pályamű. Az illetékes jury december hó 31-ikén döntötte el a pályázat sorsát. A jury elnöke volt Czizler Győző, tagjai Fittler Kamill, Gelléri Mór, Nádler Róbert és Víg Albert. A bizottság a 600 koronás első díjat *Immortalitas*, a második, 400 koronás díjat pedig *Ad astra* jeligés műnek ítélte oda. A jeligés levelek fölbontásánál kitűnt, hogy mindkét pályaműnek szerzője *Hegedűs László* festőművész, a ki tudvalevően nemrégiben a bécsi bankjegypályázaton is oly nagy sikert ért el. A művész, a jury észrevételeinek figyelembevételével vázlatát át fogja dolgozni. Valamennyi pályamű nyolc napig ki volt állítva az Orsz. Iparművészeti Múzeumban.

PÁLYÁZAT OLCsó LAKÁsBERENDEZÉSRE. A darmstadti Koch könyvkiadó cég nemzetközi pályázatot hirdet a polgári viszonyoknak megfelelő olcsó lakásberendezésre, a mely több tekintetben azonos azzal a pályázattal, a mit a lefolyt évben a M. Iparművészeti Társulat hirdetett. Tervezendő egy fogadó-, nappali-, ebédlő-, egy hálószoba és egy konyha. A legjobb pályaművek jutalmazására három díj szolgál, és pedig I. díj 1200 márka, II. díj 800 és a III. díj 600 márka. A pályázat folyó évi szeptember hó 1-én jár le. A részletes föltételeket szívesen megküldi az „Innen-Dekoration“ c. folyóirat szerkesztősége Darmstadtban.